

Kirkkoneuvos Seppo Häkkinen

Puhe Kirkkohallituksen evankelioimistyön toimikunnan kokouksessa 2.10.2008

Globalisaation merkitystä uskonnoille tutkinut sosiologi *Peter Beyer* on kirjassaan *Religion and Globalization* (s 86-88) puhunut uskonnon performanssista ja funktiosta. Hän tarkoittaa uskonnon performanssilla sitä, että uskontoa pyritään soveltamaan ennen kaikkea erilaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja uskonnon hengellinen tehtävä, funktio, puhdas uskonnollinen kommunikaatio, uskonnollinen omistautuminen, palvelusta ja pelastuksen etsintä jää vähemmälle.

Beyerin mukaan performanssipainotteisessa uskonnollisuudessa ongelmat, joihin puututaan, eivät ole ainakaan lähtökohtaisesti uskonnollisia kysymyksiä. Huomio kiinnittyy esimerkiksi köyhyyteen, ympäristökysymyksiin, ihmisarvoon ja yksilön identiteettiin liittyviin ongelmiin. Tällainen lähestymistapa on tyypillistä liberaalille uskonnollisuudelle ja kirkoille. Jumala kuvataan hyväntahtoisena ja kristittyjen pyrkimyksenä nähdään hyväntahtoinen suhtautuminen toiseen toiseen. Yhteiskunnassa vallitsevaa pluralismia ei nähdä pahana asiana. Sen sijaan kaikenlainen suvaitsemattomuus nähdään pahuuden lähteenä.

Uskonnon funktiota painottava lähestymistapa on Beyerin mukaan tyypillinen konservatiivisille uskonnollisille liikkeille ja kirkoille. Siinä korostetaan uskonnon hengellistä tehtävää. Jumaluus ja ylipäänsä transsendenssiin liittyvät asiat voidaan määritellä selkeästi. Tämän myötä konservatiivinen lähestymistapa tekee uskonnosta monella tavalla näkyvämmän kuin liberaali lähestymistapa. Uskonnon funktiota korostavan ajattelutavan mukaan Raamatun välittämä uskonnollinen sanoma tulee ottaa vakavasti ja sillä on sellaisenaan sanoma tähän aikaan. Tuonpuoleinen tuodaan usein esiin myös vastapoolina yhteiskunnalle, joka on kulkemassa väärään suuntaan.

Mitä näkökohtia tämä Beyerin erottelu avaa meidän kirkkoomme ja sen elämään? Ensinnäkin funktion ja performanssin välinen rajanveto ei ole yksiselitteinen. Esimerkiksi kirkon sosiaalinen työ voidaan nähdä osana sen varsinaista tehtävää tai välineenä sen varsinaiselle tehtävälle, evankeliumin julistamiselle. Diakoniatyö voi olla vastaanottajan kannalta huomattavasti merkityksellisempää Kristuksesta todistamista kuin konsanaan mikään muu evankelioimistyö. Luterilaisen uskonkäsityksen mukaan performanssi ja funktio eivät ole toisensa poissulkevia asioita. Usko ja rakkaus kuuluvat yhteen. Olennaista on löytää oikea suhde ja tasapaino niiden välillä. Yhä tärkeämmäksi on tullut kokonaisvaltainen todistus Kristuksesta.

Toiseksi näyttää siltä, että performanssi on korostunut funktion kustannuksella kirkkomme elämässä. Tutkijat *Kimmo Ketola*, *Kimmo Kääriäinen* ja *Kati Niemelä* toteavatkin suomalaisten uskonnollisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan *Moderni kirkkokansa* (s 260), että uskonnon ulkoisia vaikutuksia (performanssi) on tuotu lisääntyvässä määrin puhtaan uskonnollisen sanoman (funktio) rinnalle. Heidän mukaansa sodanjälkeinen sosiaalieettinen profiloituminen on merkki tästä kehityksestä.

Viime vuosikymmenien kehityksessä kannattaa kiinnittää huomiota erityisesti laman seurauksiin. Kirkko joutui 1990-luvulla laajentamaan toimintapiiriään ja ottamaan vastuulleen monia sellaisia tehtäviä, jotka monien mielestä kuuluisivat hyvinvointiyhteiskunnassa valtiolle tai kunnille. Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa erilaiset ruokapalvelutoiminnat ja koululaisten iltapäiväkerhot. Toimintapiirin laajenemisen myötä kirkko samalla pystyi tavoittamaan ihmisiä, jotka eivät muuten osallistuisi perinteiseen kirkolliseen toimintaan. Myös toiminnan luonne muuttui monin paikoin yhä

enemmän kertaluonteiseen suuntaan pitkäkestoista sitoutumista vaativat toiminnan asemesta. Toiminnan painopiste kirkon työssä on muuttunut yhä enemmän performanssin suuntaan.

Tämän vuosikymmenen toiminnallisia painopisteitä ajatellessa Beyerin esille nostama lista on kuin yksi yhteen kirkkomme mielenkiinnon kohteiden kanssa. Beyerin mukaan performanssiin painottuneessa uskonnossa huomio kiinnittyy esimerkiksi köyhyyteen (meillä työttömyys, syrjäytyminen, velkaongelmat), ympäristökysymyksiin (meillä seurakuntien ympäristödiplomit, kirkon ilmasto-ohjelma, ekologiset kysymykset), ihmisarvoon (meillä tasa-arvokysymykset, maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat) ja yksilön identiteettiin (meillä homoseksuaalisuus, vähemmistökykykset).

Perinteiseen evankeliumin julistamiseen keskittynyt toiminta on saanut antaa tilaa erilaiselle sosiaaliselle toiminnalle. Kirkkomme toiminnan painopisteessä on tapahtunut muutos funktiosta performanssin suuntaan.

Kolmanneksi on kysyttävä, mitä tällainen toiminnan painopisteen muutos vaikuttaa kirkkomme itseymmärrykseen ja identiteettiin. Kysymyshän ei ole kirkossamme uusi, takautumana tulee väistämättä mieleen keskustelut viiden vuosikymmenen takaa hengellisen ja maallisen suhteesta.

Näen tapahtuneessa kehityksessä joitakin ongelmia, samalla kun vielä toistan aiemmin sanomani: Luterilaisen uskonkäsityksen mukaan performanssi ja funktio eivät ole toisensa poissulkevia asioita. Olennaista on löytää oikea suhde ja tasapaino niiden välillä.

Performanssiin painottuva uskonnollisuus ei tarjoa tarttumapintaa hengelliselle kasvulle eikä riitä kirkon hengellistä elämää uudistaviin löytöihin. Se johtaa kirkollisen ja hengellisen identiteetin hämärtymiseen. Sen seurauksena uskon sisältö muuttuu pelkäksi yleishumanismiksi. Kirjailija Hannu Raittila kuvasikin kirkkoa muutama vuosi sitten ”surun keskusvirastoksi”. Siksi tässäkin kohtaa toteutunee se vanha sanonta siitä, että lahkot elävät kirkon laiminlyönneistä. Tästä johtuu Nokia Mission kaltaisten liikkeiden olemassaolo. Kirkkomme hengellinen elämä on monin paikoin aneemista. Onneksi herätysliikkeet ja kristilliset järjestöt ovat vaalineet kirkossamme spiritualiteettia, usein omista yksipuolisista lähtökohdistaan huolimatta.

Uskon sisällön ohentuminen johtaa kirkon toiminnan mielekkyyden etsimiseen ja perustelemiseen yleisinhimillisistä näkökohdista käsin. Menettäessään ainutlaatuisen sanomansa ja voimansa, kirkko on pyrkinyt esiintymään yleisluonteisena hyvän tahdon lähettiläänä. Tällöin sen sanottavalta puuttuu kuitenkin uskottavuus, koska silloin kysytään, miksi kirkko on olemassa. Eivätkö esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestöt voisi hoitaa kirkon tehtävän? Tällaisesta kehityksestä on muun muassa *Risto Ahonen* ollut huolestunut (*Lähetetty kirkko*, s 15 ja *Lähetys rajojen ylittäjänä*, s 58).

Kirkon identiteetti ja tehtävä nousevat Jumalan sanasta. Sana luo uutta elämää ja uudistaa kirkon. Kirkon uudistuminen onkin aina merkinnyt palaamista Jumalan sanaan, joka on tullut eläväksi. Kirkon uudistuksen suurin ongelma koskee juuri suhdetta sanaan. Tässä lienee kirkkomme suurin ongelma. Siksi nyt on kirkossamme tehtävä työtä sen hyväksi, että Jumalan sana saa sille kuuluvan paikan ja arvon. Toivon, että nyt alkava evankelioimistyön toimikunnan työrupeama voisi olla yksi työväline tässä tärkeässä tehtävässä.